

Світоч української педагогіки

(Сценарій виховного заходу до 95-річчя від дня народження В. О. Сухомлинського)

Мета: продовжувати знайомити учнів з життям і творчістю видатного педагога В.О. Сухомлинського, викликати інтерес до його творів, бажання більше знати, наслідувати позитивні риси героїв прочитаних оповідань. Вчити їх бачити красу, що оточує нас, передавати словами побачене. Формувати вміння міркувати, доводити, пояснювати, оцінювати вчинки героїв і паралельно свої. Виховувати почуття доброти, любові та поваги до рідних, друзів, всього народу.

Обладнання: портрет та книжки В.О.Сухомлинського, мультимедійний проектор

Читець.

Споконвіку славна у дерзанні
Золота учительська душа.
Та найбільше нині у пошані
Світлий геній школи Павлиша.
Сміло вирушаючи в дорогу,
Горді за досягнення своє,
Поклоніться, люди, педагогу,—
Він же серце дітям віддає.
Скрізь і завжди, радісно і чемно,
Особливо, друзі, у сім'ї,
Поважайте з трепетом священним
Те, що творить вчитель на землі.
Добрий геній ласки і любові
До дітей, до книги, до життя...
Щоб росли щасливі і здорові
Наші діти – світу майбуття!

І ведучий. Василь Олександрович Сухомлинський – непересічне явище не лише української, а й світової педагогічної думки.

Він стверджував: «Людина народжується не для того, щоб зникнути безвісною пилінкою. Людина народжується, щоб лишити по собі слід вічний». Ці проникливі слова стосуються і самого Сухомлинського.

Василь Олександрович цілком заслужено зайняв визначне місце в історії як видатний педагог, гуманіст, письменник та мислитель.

II ведучий. Як послідовник відомих педагогів минулого, він створив власну, самобутню, оригінальну систему освіти, виховання та навчання дітей, яким протягом десятиліть віддавав свої знання, розум, почуття та серце. Епіграфом до його життя може слугувати назва однієї з його книг – «Серце віддаю дітям».

Читець.

Ні з чим не порівняти труд учителя.
Радіє ткаля шовку під руками.
Радіє сталевар вогню своєму,
Сівач радіє диво-оксамиту
Озимини під небом барвінковим –
Учителю потрібні ж роки й роки,
Щоб цвіт у плід тривожно перецвів.
Нема тихішої роботи, ніж учительська.
Нема виснажливішої роботи,
Де нерви паляться, мов хмиз сухий,
Де серце рветься в клекоті і чаді,
Але нема щасливішої долі,
Коли Людина з рук твоїх, Людино,
Іде в світи, – на краплю світ людніє.

I ведучий. Перу В. О. Сухомлинського належить 41 книга, більше 600 статей, майже 1200 художніх творів – оповідань, притч, казок. Його твори видано шістдесятьма мовами світу загальним накладом понад 14 млн. примірників.

II ведучий. Несправедливо коротке життя педагога вмістило голодомор 1933-го і тяжке поранення у 1942-му, тріумф перемог і гіркоту розчарувань, визнання і підступ, радість і біль.

I ведучий. Народився Василь Олександрович 28 вересня 1918 року в селі Василівка Олександрійського повіту Херсонської губернії в селянській родині. Він був другою дитиною з чотирьох, які зростали в сім'ї. Його мама згодом пригадувала:

Читець в образі матері. «О восьмій годині вечора народився синочок – маленький, худенький, такий манюсінький, що й краю немає. Малюсіньке таке було, що ніхто й не думав, щоб воно вижило. Моя мати прийшла з Байдаковки та й каже:

– Хіба ж воно житиме? Воно ж таке слабе...

А воно ж витримало. І вижило. В сито велике його покладу, а воно спить і спить. А тоді стали гуляти з ним надворі, став кріпнути мій синочок...

А народився він у сорочці...

Свекруха моя казала:

– Він буде незвичайний чоловік».

II ведучий. Згодом та обставина, що він у дитинстві був таким хворобливим, значною мірою вплинула на обрання професії, напрям творчості Василя Олександровича. Це спонукало до самоаналізу, заглиблення у світ власних почуттів і переживань, з одного боку, а з іншого – породжувало його пильну увагу до тих, хто потребував допомоги, до менших, слабших, беззахисних.

I ведучий. Час та умови, в яких зростав майбутній педагог, були дуже складними: революція, зміна урядів, громадянська війна, невдалі спроби колективізації, голодомор 1933 року, насильницька колективізація.

У ці роки село в Україні виживало завдяки вірності віковим традиціям, відданості народній моралі, сім'ї, природі. Спиралися передусім на трудові цінності. Невпинна і важка праця, самообмеження, відповідальність стали тим стрижнем, який допомагав вистояти в тому числі й сім'ї Сухомлинських.

II ведучий. Його батько Олександр Омелянович був помітною людиною в селі: і тесля, й член правління колгоспу, й учитель праці, й сількор, й активний учасник сільської самодіяльності. Бабуся і мама були обдарованими, творчими натурами, носіями народних традицій, і це неабияк вплинуло на особистість майбутнього педагога.

I ведучий. Протягом 1926 – 1933 років Василь навчався в семирічній школі. Учителі та учні, з якими хлопець спілкувався у ці роки, спостерігали ранні прояви його творчої натури – він гарно малював, писав вірші, грав на народних музичних інструментах. Одночасно виявилися його педагогічні нахили: він часто замінював вчителя, допомагав однокласникам. Усе це визначило його життєвий шлях: у 1934 році він вступив на підготовчі курси педагогічного інституту в Кременчуці, а потім починає навчатися в тому ж інституті на факультеті української мови і літератури.

II ведучий. Через хворобу Василь був змушений в 1935 році покинути інститут і розпочати роботу в школі, якій за винятком двох воєнних років присвятив усе своє життя. Він працював учителем у сільських школах Онуфріївського району та навчався заочно в Полтавському педагогічному інституті. Згодом він писав:

Читець. «З великою теплотою згадую Полтавський педагогічний інститут, викладачів педагогіки, літератури, історії. Тут педагогіка була не засушеними висновками, а живою яскравою розповіддю про мистецтво виховання, про методи впливу на свідомість і почуття».

I ведучий. Початок трудової діяльності вчителя перервала війна.

17 липня 1941 року В. Сухомлинського було зараховано на короткотермінові військово-політичні курси у Москві, де він навчався до 29 серпня, після чого був направлений на передову.

Як політрук роти 1241-го стрілецького полку 363-ї дивізії він воював на Західному і Калінінському фронтах.

«Я пішов на фронт на початку війни, брав участь у боях на смоленському напрямку і під Москвою, потім на Калінінському фронті...», – згадував педагог на сторінках монографії «Павлиська середня школа».

II ведучий. Восени 1941 року Сухомлинський був поранений неподалік від Можайська. У московському госпіталі він пролежав два тижні і, ледь підлікувавшись, знову потрапив на Калінінський фронт.

9 лютого 1942 року педагога було вдруге тяжко поранено під містом Ржевом, коли він, змінивши вбитого командира, підняв і повів роту в атаку.

I ведучий. Його чекали п'ять місяців госпіталів. Осколки розтрошили ліву руку і ліве плече. Операції, які робили йому в госпіталях, дуже змучили Сухомлинського. Руку вдалося зберегти, але вона стала коротшою. Останню операцію робили в місті Іжевську. З госпіталю його виписали у червні 1942 року та комісували за інвалідністю. Питання – чим займатися далі – перед ним не стояло – тільки працювати за спеціальністю, тільки в школу, до дітей.

II ведучий. У невеличкому селищі в Удмуртії Василь Сухомлинський працював директором школи до 1944 року. Усе в його роботі було спрямовано на те, щоб обігріти, взути, одягти, нагодувати і чогось навчити зраних війною дітей.

Це були нелегкі роки для педагога. Він гаряче любив Україну, яка знемагала у війні. Нічого не знав про своїх рідних – батька, матір, двох братів і сестру. В усі усюди писав листи, розшукуючи їх. У цей час Василь Олександрович знайомиться зі своєю майбутньою дружиною Ганною Іванівною Дев'ятовою, працівником Наркомосу Удмуртії. Вона пригадує, що після знайомства в Уфі з директором середньої школи Сухомлинським знову вони зустрілися не скоро, бо жили в різних містах:

Читець в образі дружини. «Наше знайомство утверджувалось листуванням. З його листів я дізналася, що він родом з України і ось уже два роки нічого не знає про своїх рідних. Він дуже хвилюється за долю членів сім'ї...

Василь Олександрович часто писав листи українською мовою, перекладаючи їх водночас на російську. Вони свідчили про його начитаність, глибоке знання української і російської літератури (особисте спілкування з ним це підтвердило). В листах відчувалася велика любов Василя Олександровича до рідного краю. Він описував Україну, її широкі, безкраї степи, білі хати, які потопали в зелені вишневих садів, таємничі кургани – свідки сивої давнини. «Коли б ти знала, як мене вабить Україна! Часто сняться мені рідні місця», – писав він мені.

На початку січня 1944 року ми з Василем Олександровичем з'єднали наші долі. Але, як і раніше, він жив в Уфі, а я – в Іжевську. Тільки листи писали частіше.

Радували вісті з фронту: радянські війська звільнили Кіровоградщину. Василь Олександрович писав листи в Україну, але вони залишалися без відповіді. І ось... радість! В листі до мене Василь Олександрович писав тоді: «Сьогоднішній день являється днем надзвичайної радості і щастя. Я не можу зосередитись, не можу зібратись з думками, я не можу взятись ні за яку роботу. Сьогодні я одержав радісну звістку – рідні, яких я вважав загиблими, – мати, брат, сестра – живі! Я ще ніколи не переживав такого хвилювання, я не можу знайти собі місця... Я хвилююсь тому, що одержав звістку про воскресіння із мертвих...».

І ведучий. Туга за рідною Україною вилилася в рядки вірша, написаного В. Сухомлинським.

Читець.

Я був на далекій чужині,—
Там небо таке ж голубе,
Та тільки нема Батьківщини,
Нема там, Вітчизно, тебе.
Бо в ріднім краї над землею
Чистіша і глибша блакить
І сонце Вітчизни моєї
Яскравіше в небі горить...
Я слухав пісні на чужині —
Хороші думки в тих словах,
Але то не крила орлині,
Що є в наших рідних місцях.

II ведучий. Тільки-но було звільнено Україну, подружжя їде на Батьківщину: Україна збирала своїх синів на відбудову. Це був досить ризикований крок — Василь Сухомлинський був інвалідом, Україна зруйнована, спалена. Та його оповило одне бажання — самому щось робити для Батьківщини.

З 1944 по 1948 роки педагог працює завідувачим Онуфріївським районним відділом народної освіти. Добір кадрів, відбудова шкіл, організація харчування, безпосередня допомога дітям-сиротам... Роботи — багато.

І ведучий. Однак адміністративна діяльність його не задовольняла, не давала простору для творчої, ініціативної натури. При першій можливості він попросився в школу — до дітей, до живої справи.

II ведучий. В історію української і світової педагогіки Василь Сухомлинський увійшов як директор славнозвісної Павлиської школи на Кіровоградщині, яку очолював з 1948 року до останніх днів життя.

Саме тут, за сім кілометрів від села, де народився, він був удома. Тут реалізувався як педагог, особистість, як письменник-мораліст. Життя у Павлиші давало йому сили, відчуття внутрішньої свободи. Тут він міг висловлювати свої погляди, відстоювати у полеміці власні переконання, виявляти особисті якості. Тут діяв самотійно, часто всупереч офіційним вказівкам.

І ведучий. Саме тут, у Павлиші, він творив і втілював у життя свою педагогіку – педагогіку гуманізму, педагогіку особистості.

Сухомлинському вистачило мудрості й мужності обрати серед виховних орієнтирів вічні загальнолюдські цінності: добро, любов, щастя, радість для кожного, сформувати принципи «виховання без покарання», що, зрештою, стало підставою для звинувачення його в «абстрактному гуманізмі».

ІІ ведучий. Щоденне спілкування з дітьми поставило перед директором велику кількість педагогічних проблем, які вимагали теоретичного осмислення, практичної перевірки.

Свої міркування Сухомлинський оприлюднював на сторінках спочатку районної та обласної преси, а згодом у республіканських та всесоюзних засобах масової інформації.

І ведучий. У центрі його уваги перебували питання організації і керівництва всією навчально-виховною роботою школи. В 1955 році на філософському факультеті Київського державного університету ім. Т. Шевченка Василь Олександрович захистив кандидатську дисертацію з теми: «Директор школи – керівник навчально-виховної роботи». Це був початок його наукової діяльності.

ІІ ведучий. Особливо плідними у творчості талановитого педагога були шістдесяті роки, коли з'явилися у світ його твори «Духовний світ школяра», «Праця і моральне виховання», «Павлиська середня школа», «Серце віддаю дітям», «Сто порад учителеві», «Батьківська педагогіка», «Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості».

І ведучий. Вчення Сухомлинського несе в собі чудодійну виховну силу. Для нього творення краси і творення добра зливаються воєдино – в енергетику любові.

ІІ ведучий. Василь Сухомлинський закликав любити дітей, вивчати і розуміти їх. За його теорією, необхідно впізнати всі тонкості дитячого світосприйняття, і тоді педагог сповниться мудрою любов'ю до дітей.

Для Василя Олександровича кожна дитина була ясним сонечком. Він купався у промінчиках дитячих очей. Для них писав свої казки, ласкаво запрошував у чарівний та загадковий світ людей, тварин, природи.

I ведучий. Відомо, як прилучав Учитель своїх вихованців до чистих джерел. Вони йшли разом зустрічати ранкову зорю, слухати пісню жайворонка й бриніння бджіл. Учитель розповідав свої казки. Кожний з дітей переживав незвичайний стан натхнення. Так оживало слово, й чим глибше вражало воно маленьку людину, тим сприятливішим, чутливішим до навколишнього світу ставала її свідомість.

Щасливими вважав Сухомлинський ті хвилини духовного спілкування з дітьми, коли під дією думки, втіленої в художньому слові, дитячі очі стають пильнішими, коли все довкола для маленької людини стає надзвичайним, казковим. «За найбільшу творчу знахідку в своїй педагогічній майстерності вважайте ту мить, коли дитина сказала своє слово», – наголошував педагог.

II ведучий. Найголовнішою у вихованні педагог вбачав можливість навчити дитину розуміти й переживати всім серцем, що вона живе серед людей і що найбільша людська радість – жити для людей, залишити у цьому світі свій гідний слід. Про це його притча «Який слід повинна залишити людина на землі?».

I ведучий. Життя Василя Олександровича Сухомлинського обірвалося на злеті – на 52-му році життя.

2 вересня 1970 року перестало битися серце видатного педагога.

II ведучий. Він був сповнений задумів, мрій, творчих знахідок. Про це свідчать твори, що побачили світ у 70-ті роки – «Методика виховання колективу» (1972), «Розмова з молодим директором школи» (1973), «Листи до сина» (1978).

I ведучий. Своїми ідеями, своєю педагогічною творчістю він обігнав час. У цьому його велич і трагедія. З одного боку – Герой Соціалістичної Праці, член-кореспондент Академії педагогічних наук, заслужений учитель. З другого – приховане й одверте несприйняття його педагогічних поглядів, а часом і пряме цькування, несправедливі і небезпечні ідеологічні звинувачення, перешкоди в опублікуванні творів. Досить згадати історію з його книжкою «Серце віддаю дітям», яка вперше побачила світ у Німеччині, а вже потім на батьківщині автора.

II ведучий. Єдиний об'єктивний суддя – час – усе розставляє на свої місця. Було б неправдою стверджувати, що за життя у Василя Олександровича не було прихильників і послідовників.

Гуманістичні ідеї Сухомлинського з ентузіазмом та радістю сприймалися вчителями, батьками. Павлиська школа, якою керував і де експериментував педагог, поступово перетворилася на педагогічну «Мекку» – до неї їхали не лише з України і з багатьох куточків СРСР, а й з-за кордону.

I ведучий. Однак справжній сплеск інтересу до його поглядів, педагогічної спадщини спостерігається після того, як він пішов із життя. Його ідеї особливо співзвучні нинішньому етапу розвитку української школи і знаходять все ширше використання в освітній практиці.

(Перегляд фільму «Школа Сухомлинського»)